КӨЗӘЛ ЗӘМАНӘМИЗӘ ЛАЈИГ МАҺНЫЛАР ЈАРАДАГ!

Азәрбајҹан бәстәкарларынын маһны јарадычылығына һәср олунмуш мүшавирә

Азәрбајҹан КП Мәркәзи Комитәси Азәрбајҹанда маһны јарадычылығынын инкишафы јоллары мәсәләсини музакирә етмәк үчүн бу јахынларда мүшавирә кечирмишдир. Мүшавирәдә бәстәкарлар, маһны јазан шаирләр, артистләр вә башга мәдәнијјәт хадимләри иштирак етмишләр.

Мүшавирәдә Азәрбајҹан бәстәкарларынын маһны јарадычылығы һаггында республика Бәстәкарлар Иттифагынын биринчи катиби Гара Гарајевин мә'рузәси динләнилмишдир.

Г. Гарајев јолдашын мә'рузәси

Мә'рузәчи гејд етмишдир ки, Совет Азәрбајҹаны бәстәкарларынын јарадычылыг фәалијјәти илдән-илә кенишләнир, һәм өлкәмиздә, һәм дә харичдә бөјүк шөһрәт газаныр.

Бәстәкарларымыз мусиги сәнәтинин бүтүн жанрларында, совет халгынын зәнкин һәјатыны, сүлһ вә халглар достлуғу уғрунда онун мүбаризәсини әкс етдирән гијмәтли әсәрләр јарадырлар. Дөврүмүзүн мүһүм мөвзулары Азәрбајҹан бәстәкарларынын әсәрләриндә бөјүк јер тутур. Бәстәкарларымыз өз сәнәткарлыгларыны јорулмадан артырыр, мусиги сәнәтиндә јүксәк идејалылыг уғрунда мүбаризә апарыр, өз јарадычылығыны халг маһныларынын нүмунәләри илә үзви сурәтдә бағлајыр, реализм вә һәгигәт јолу илә кедир, өз әсәрләри илә халга хидмәт едир, ишыглы кәләчәјимиз олан коммунизм чәмијјәтинин гурмаг уғрунда, ленинизмин парлаг идејаларыны һәјата кечирмәк уғрунда бөјүк мүбаризәдә халгын сәдагәтли көмәкчиси олмаға чалышырлар.

Маһны жанрында Азәрбајҹан бәстәкарларынын наилијјәтләри һамыја мә'лумдур. Бәстәкарларымыздан Сәид Рүстәмовун, Чаһанкир Чаһанкировун, Тофиг Гулијевин, Рауф Һачыјевин, Гәнбәр Һүсејнлинин вә башгаларынын ән јахшы маһнылары Вәтәнимизин халглары арасында шөһрәт газанмышдыр; онларын маһныларындан бә'зиләри халг демократијасы өлкәләриндә дә севилә-севилә охунур.

Лакин маһны јарадычылығы саһәсиндә кечмишдә мүәјјән мүвәффәгијјәтләр газанылдығына вә һазырда бәстәкарларымыз тәрәфиндән чох иш көрүлдүјүнә бахмајараг, бу мүһүм саһәдә чидди нөгсанлар вардыр ки, бунлар да партија, һөкумәт вә халг тәрәфиндән гаршымызда гојулмуш тә'хирәсалынмаз јарадычылыг вәзифәләринин јеринә јетирилмәсинә мане олур. Гејд етмәк лазымдыр ки, бәстәкарларымыз халгың дурмадан артан мә'нәви вә естетик еһтијачыны, бу күнүн тәләбләрини һәлә һеч дә тамамилә өдәјә билмирләр.

Фактлар көстәрир ки, бу кериликин тәгсири тәкчә маһны јазан бәстәкарларда дејилдир; онларла бирликдә Бәстәкарлар Иттифагы, Мәдәнијјәт Назирлији, Радио верилишләри вә телевизија комитәси, Јазычылар Иттифагы кими тәшкилатларда, һабелә республика бәстәкарларынын маһны јарадычылығынын әсас тәблиғатчысы олмагла бәрабәр, маһныларын тәфсирчиси олан вә бу саһәдә ифачылыг ән'әнәләри јарадан ифачы мүғәнниләрдә дә тәгсир аз дејилдир.

Сүбут етмәјә еһтијач јохдур ки, күтләви маһны жанры совет инчәсәнәтинин ән мәс'ул вә чидди саһәләриндән биридир; партијамыз күтләви маһны жанрына чох диггәт јетирир вә зәһмәткешләрин тәрбијәсиндә она бөјүк әһәмијјәт верир. Одур ки, Азәрбајҹанда күтләви совет маһнысы мәсәләсини музакирә етмәк үчүн Азәрбајҹан КП Мәркәзи Комитәсинин хүсуси мүшавирә чағырмасы тәсадүфи дејилдир.

Күтләви Совет маһнысынын бир сыра кејфијјәтләри вардыр. Һәмин кејфијјәтләрдән бә'зиләри мусиги сәнәтинин башга саһәләринә дә аиддир. Бә'зиләри исә ән парлаг шәкилдә мәһз күтләви маһны жанрында ифадә едилир вә онун ајрылмаз әламәтләридир. Бу кејфијјәтләрин бә'зиләри һаггында гыса да олса данышмаг лазымдыр.

Күтләви совет маһнысынын мүһүм хүсусијјәтләриндән бири, онун кениш зәһмәткеш күтләләринә бөјүк тә'сир көстәрмәсиндән ибарәтдир. Күтләви совет маһнысыны бу мә'нада анчаг кино сәнәти илә мүгајисә етмәк олар. Күтләви маһны бу күнүн ән габагҹыл идејаларыны тәблиғ едән вә халг ичәрисиндә јајан, совет адамларыны бөјүк әмәк ишидликләринә руһландыран, бу күн гаршымыза гојулмуш мүһүм вәзифәләри һәјата кечирмәк үчүн совет адамларыны сәфәрбәр едән гүдрәтли тәшвигат васитәсидир.

Шүбһә јохдур ки, күтләви совет маһнысынын мөвзусу, онун емосионал вә образлы мәзмуну шәхси һисс вә дујғуларын мәһдуд вә интим даирәси чәрчивәсиндә гапаныб галмамалы, совет халгынын мәнафеји илә бағлы, кениш вә рәнкарәнк олмалыдыр. Гејд едәк ки, күтләви маһныда һәтта лирик мөвзу да кениш вә үмумиләшдирилмиш бир сәчијјә дашымалы, күтләләрин гәлбинә јол тапмалы, бөјүк вә нәчиб дујғулары ифадә етмәли, бу күнлә, мүасирләримизин психолокијасы илә сых бағлы олан инсанпәрвәрлик идејалары илә ашыланмалы, дөврүмүзүн руһуну, зәманәмизин руһуну әкс етдирмәлидир.

Күтләви маһнынын башга бир мүһүм әламәти онун актуаллығындан, һәјатымыздакы јени-јени һадисәләрә дәрһал чаваб вермәк габилијјәтиндән ибарәтдир. Күтләви маһны жанрына хас олан чевиклик вә актуаллыг онун ән гијмәтли кејфијјәтләриндәндир.

Күтләви маһныларын садәлији вә ајдынлығы, образларынын конкретлији, ән кениш зәһмәткеш күтләләри тәрәфиндән пәнкин севилә-севилә динләнилмәси вә гавранылмасы, һәм дә ифа едилмәк үчүн әлверишли олмасы әсил күтләви маһнынын вачиб әламәтләридир. Күтләви маһны интонасија вә аһәнк е'тибары илә садә олмалы, күтләләрин јадында јахшы галмалы, кениш диапозонлу, ифачылар үчүн сон дәрәчә мүнасиб олмалы, ше'рин мәтнини динләјичиләрә ајдын чатдырмалыдыр. Јахшы күтләви маһны мүәллиф тәрәфиндән јарадычылыг сүзкәчиндән бачарыгла кечирилән халг маһнылары илә һәмишә бағлы олмалы, чохмилләтли Вәтәнимизин бүтүн динләјичиләри тәрәфиндән баша дүшүлмәлидир. Беләликлә, күтләви маһны өз әсасы е'тибары илә милли бир әсәр олса да, ејни заманда, ајдын бејнәлмиләл хүсусијјәтләр дашымалыдыр. Јери кәлмишкән дејәк ки, реалист инчәсәнәтин һәр бир әсәринә аид олан бу чәһәт чох вахт күтләви маһны жанрында нәдәнсә унудулур.

Әлбәттә, јухарыда сајдығымыз әламәтләр күтләви маһны жанрынын бүтүн хүсусијјәтләрини әһатә етмир вә күтләви маһнылар јазмаг үчүн ресепт вә ја гајда дејилдир. Әсил инчәсәнәтдә габагчадан мүәјјән едилмиш гајдалар вә ресепт ола билмәз. Лакин һәр бир жанрын өзүнә мәхсус хүсусијјәтләри вардыр ки, һәмин жанр бу хүсусијјәтләрдән мәһрум оларса, нәтичә е'тибары илә өзү дә итиб кедә биләр. Биз буну јаддан чыхара билмәрик.

Ајдындыр ки, әсил бәдии маһны адландырыла билән һәр бир маһныда онун мүәллифинин фәрди јарадычылыг хүсусијјәтләри, үслубу вә јазы тәрзи өзүнү көстәрир. Мәһз бунлар халг тәрәфиндән јүксәк гијмәтләндирилир вә мүвәффәгијјәтли маһныларын мејдана чыхмасына сәбәб олур.

Маһны жанры бәстәкарын јарадычылыг фантазијасынын ганадланмасы үчүн кениш мејдан ачыр. Бурада стандарт үсуллара әсла дөзмәк олмаз. Совет бәстәкарлары јени ифадә васитәләри ахтарыр, һәр бир маһнынын орижинал вә мүвәффәгијјәтли чыхмасына чалышырлар. Совет бәстәкарларынын, о чүмләдән Азәрбајҹан бәстәкарларынын ән јахшы маһнылары буна парлаг сүбутдур. Бу чәһәтдән Соловјов-Седојун маһнылары көзәл нүмунә ола биләр. Биз бәстәкарын, демәк олар, һәр маһнысында јени бир мәзијјәтә тәсадүф едирик, маһнынын ја мелодијасында, ја ритминдә, ја вәзниндә, ја фактурасында вә аһәнкиндә јенилик көрүрүк.

Күтләви маһнылар бәстәләмәк вә онлары тәблиғ етмәк үчүн республикамызда көрүлән јарадычылыг вә тәшкилат ишләриндә сон заманлар нә кими нөгсанлар вә сәһвләр мүшаһидә едилир?

Һәр шејдән әввәл, көстәрмәк лазымдыр ки, күтләви маһны жанрыны өз хүсусијјәтләриндән вә мүһүм чәһәтләриндән әслиндә мәһрум олмасына доғру апаран јанлыш бир мејил әмәлә кәлмишдир. Чох заман әсил күтләви маһны бу жанрла, демәк олар, һеч бир әлагәси олмајан вокал формаларла әвәз едилир. Бу исә ондан ирәли кәлир ки, бә'зән бәстәкар күтләви маһны јарададркән әслиндә күтләви маһнынын әламәтләрини романсла, мусиги гәзәли илә, капелла хору үчүн јазылан әсәрлә вә һәтта естрада маһнысы илә гарышдырыр. Бунун да нәтичәсиндә күтләви маһнынын тәләбләринә әсла чаваб вермәјән вә һеч кәсә лазым олмајан бир һибрид әмәлә кәлир. Тәсәввүр един ки, әкәр сәнәдли филм чәкмәли олан бир ссенарист вә режиссор кинокомедија, психоложи драм, сирк вә оперетта пријомларындан ағынабозуна бахмадан истифадә етсәјди, бунун нәтичәси нечә оларды? Әлбәттә, әмәлли-башлы бир әсәр мејдана чыхмазды. Тәәссүф ки, һазырда күтләви маһны саһәсиндә буна бәнзәр бир мәнзәрә мүшаһидә едилир, күтләви маһны ады илә халга әсла анлашылмајан әсәрләр тәгдим олунур. Ајдындыр ки, белә әсәрләр динләјичиләрә чатмыр вә онун фајдасы аз олур.

Бу чүр сәһвләри јахшы дәрк етмәк вә бу саһәдә олан нөгсанлара сон гојмаг лазымдыр. Бундан сонра бәстәкарларымыз ишә башларкән нәдән јапышдыгларыны, гаршыларына нә кими вәзифәләр гојдугларыны, әсәрләрини ким үчүн, күтләви аудиторија үчүнмү, камера мусигиси ифа едән мүғәнни үчүнмү, академик хор үчүнмү, јохса чаз оркестри вә естрада театры үчүн јаздыгларыны гәти билмәлидирләр.

Бурада кичик бир һашијә чыхмаг истәјирәм. Кениш јајылмыш олан белә бир фикрин сүбута еһтијачы јохдур ки, инчәсәнәтин јахын нөвләри бир-биринә мүәјјән тә'сир көстәрир. Мәсәлән, симфоник мусиги чох заман опера јарадычылығыны зәнкинләшдирир вә әксинә; маһны симфоник јарадычылыг саһәсинә бөјүк тә'сир едир вә и. а. Белә бир гаршылыглы тә'сир вокал мусигинин романс, күтләви маһны вә ја хор кими тәбиәтчә бир-биринә јахын олан нөвләриндә, хүсусилә, ганунаујғун бир һалдыр. Лакин мүхтәлиф жанрлар бир-биринә нә гәдәр бөјүк тә'сир көстәрсә дә, бир-бирини әвәз едә билмәзләр, бир-бирини сырадан чыхара билмәзләр. Гејд етмәк лазымдыр ки, бу чәһәт хүсусән мүһүм жанр олан күтләви маһны жанрына аиддир.

Сон вахтларда бәстәкарларымызын вә шаирләримизин маһны јарадычылығында интим-сентиментал мәзмунлу маһнылар үстүн јер тутур. Чох вахт заман вә мәкан харичиндә олан, мәһәббәт мөвзусунда јазылмыш маһнылара кетдикчә даһа тез-тез тәсадүф едилир. Бу маһныларын мүәллифләри јекнәсәг мүчәррәд-лирик әһвал-руһијјәни һеј тәкрар едир, фәрдијјәтчи емосијаларын вә әһвал-руһијјәнин мәһдуд даирәси ичәрисиндә гапаныб галмаға чан атырлар. Беләликлә, онлар күтләви маһны кими гүдрәтли бир инчәсәнәт нөвүнүн имканларыны истәр-истәмәз азалдыр, күтләви маһнынын тә'сир гүввәсини зәифләдир вә тә'сир даирәсини мәһдудлашдырырлар. Гејд етмәк лазымдыр ки, лирика саһәси өзлүјүндә чох кениш бир саһә олуб, ән мүхтәлиф мөвзулары вә емосионал һиссләри әһатә едир: фәрәһ вә шадлыг һиссләрини, доғма тәбиәтин лирик мәнзәрәләрини, Вәтәнә мәһәббәт дујғуларыны, сәдагәти, достлуғу вә и. а. тәрәннүм едән лирик образлар мә'лумдур. Тәәссүф ки, бизим маһныларымызда бу чүр мисаллара аз-аз тәсадүф едилир, чох заман маһныларымызда јерсиз сентименталлыг, мүчәррәд мәһәббәт вә кәдәр әһвал-руһијјәси тәрәннүм олунур.

Күтләви маһныларымызда лирик образларын әлејһинә чыхмаг надандыг олларды. Јолдашлар, радио васитәсилә вә естрада сәһнәләриндә даим ифа олунан маһныларымызын әксәријјәтиндә һүзн вә үмидсизлик нишанәләри олдуғуна, дөврүмүзүн гәһрәманлары һаггында, парлаг вә мисилсиз һәјатымыз һаггында никбин, шағраг вә руһландырычы маһнылар азалдығына вә кәдәрли әһвал-руһијјә ичәрисиндә итиб батдығына көрә, биз шанлы ән'әнәләрә малик олан күтләви маһныларымызын агибәти үчүн чох нараһат олуруг, бәстәкарлары вә шаирләри кетдикчә даһа тез-тез мәзәммәт едән динләјичиләримизә һагг газандырырыг.

Мәнә е'тираз едиб дејә биләрләр ки, бурада мүбалиғәјә јол верилмишдир, бәстәкарларымыз мүхтәлиф мүасир мөвзулара мүрачиәт едирләр, мүһүм һадисәләрә чаваб верирләр вә и. а. Бунларын һамысы доғрудур, лакин тәәссүф ки, бу саһәдә мүвәффәгијјәтләримиз арзу олундуғундан аздыр, кениш јајылмајан, шөһрәт газанмајан вә бир күнлүк өмрү олан маһныларымыз һәлә вардыр. Мисал үчүн, Азәрбајҹан Дөвләт мусиги нәшријјатынын Октјабрын 40 иллији мүнасибәти илә бурахдығы мәчмуәни көтүрәк. Бу мәчмуәдә јарадычылыг мүвәффәгијјәтләри аз олмајан мәшһур маһны бәстәкарларымызын 10 әсәри дәрч едилмишдир. Тәәссүф ки, мәчмуәдә чап олунмуш маһныларын аз бир гисми заманын имтаһанындан чыхмыш вә бизим јадымызда галмышдыр. Һалбуки, мәчмуәнин бурахылмасындан чәми үч ил кечмишдир. Бу исә о гәдәр дә узун бир мүддәт дејилдир.

Көрүнүр, бәстәкарларымыз күтләви маһныларымызын инкишаф јоллары һаггында дәриндән дүшүнмәли, өз маһны әсәрләринин мөвзу вә образ даирәсини кенишләндирмәли, өз јарадычылығыны һәјатла, халгла мөһкәм бағламалы, совет адамларынын кетдикчә артан естетик тәләбатыны диггәтлә өјрәнмәли, халгын һаглы тәләбләринә јахшы әсәрләрлә чаваб вермәлидирләр.

Республиканын Бәстәкарлар Иттифагы, Мәдәнијјәт Назирлијинин консерт тәшкилатларынын, Радио верилишләри вә телевизија комитәсинин репертуар сијасәтинә даһа фәал гарышмалыдыр. Чүнки онлар мүғәнниләримиз вә коллективләримиз үчүн маһнылар сечмәкдә бә'зән лазымынча тәләбкарлыг көстәрмирләр.

Бәстәкарларымызын бир сыра маһнылары илә јахындан таныш олдугда көрүрүк ки, пешәјә дәриндән јијәләнмәк мәсәләси һәлә дә һәлл едилмәмишдир. Доғрудур, гејд етмәк лазымдыр ки, сон бир нечә илдә бәстәләнмиш маһнылар бу саһәдәки мүвәффәгијјәтләри нүмајиш етдирир, пешәкар бәстәкарларымыз хејли инкишаф едиб пүхтәләшмишләр, шакирдлик илләри чохдан кечилмишдир. Азәрбајҹан консерваторијасы мә'зунларынын ихтисас һазырлығынын илдән-илә артдығыны гејд етмәк лазымдыр. Лакин бир сыра һалларда маһнылар тәләсик вә сәлигәсиз јазылыр. Мәсәлән, Г. Һүсејнлинин, Р. Мустафајевин вә Ш. Ахундованын ајры-ајры маһныларында һармонија сәлигәсизлијинә тәсадүф едилир. Мусиги мөвзуларынын сечилмәсинә гејри-тәнгиди вә сәтһи јанашылмасы, ифадә васитәләринин јекнәсәглији вә јохсуллуғу һәлә дә мүшаһидә едилир. Бә'зән маһнылар арасында бәнзәјиш, бәстәкарларын өз-өзүнү, өз јолдашларынын маһныларыны тәкрар етмәси һалларына раст кәлирик. Халг мусигисинә гајғы илә јанашмамаг, халг маһныларына вә муғамлара пассив мүнасибәт бәсләмәк, фолклордан пис истифадә етмәк, мусиги фолклоруну ејнән тәкрар етмәк һаллары да аз дејилдир. Чох вахт тәләсиклик вә сәлигәсизлик үзүндән маһнынын мәтни тәһриф олунур, ше'рин дили вә ганунлары позулур.

Сәлигәсизлик вә тәләсиклик нәтичәси олан белә фактларын сон заманларда бир гәдәр азалмасы бизи севиндирир. Лакин бунунла бәрабәр, Бәстәкарлар Иттифагы мусиги дилинин сафлығы уғрунда, ифадә васитәләринин гүсурсузлуғу уғрунда даһа чидди мүбаризә апармалы, мүнтәзәм олараг јарадычылыг мәсләһәтләри тәшкил етмәли, маһны жанры саһәсиндә ишләјән мүәллифләрә һәр күн јардым көстәрмәлидир.

Бәстәкарларымыз ингилаби маһныларын шанлы ән'әнәләрини дәриндән өјрәнмәли, Азәрбајҹан мусигисинин классикләри олан Үзејир Һачыбәјовдан вә Мүслүм Магомајевдән өјрәнмәли, күтләви совет маһнысынын зәнкин тәчрүбәсинә мөһкәм јијәләнмәли, гардаш республикаларын маһны јазан бәстәкарлары илә тәчрүбә мүбадиләси етмәлидирләр.

Мусиги дилинин сафлығындан данышаркән бә'зи харичи өлкәләрдә, о чүмләдән Орта вә Јахын Шәрг вә Асија өлкәләриндә јајылмыш олан тәглидчи вә сахта халги мусигијә, чох заман исә садәчә ресторан мусигисинә гејри-тәнгиди мүнасибәт бәсләнилмәси һалларындан данышмамаг олмаз. Биз һамымыз сијаси сајыглығымызы вә мусиги һәссаслығымызы артырмалы, әсил халг мусигисини, мүтәрәгги мусигинин бә'зи өлкәләрин мусигисинә Гәрб чазынын позғунлашдырычы тә'сири нәтичәси олан тәсадүфи вә зәрәрли мусигидән сечмәји бачармалыјыг. Мән бурада Аслан Аслановун сөзләринә В. Адыкөзәловун јаздығы «Унутма мәни» маһнысыны мисал кәтирмәк истәјирәм. Бу маһны бүтүнлүкдә бизим мусигимизә јабанчы олан интонасијада, вәзндә вә тәрздә бәстәләнмишдир. Күман етмәк истәрдим ки, кәтирдијим бу мисал үмид верән кәнч бәстәкарымыз үчүн сәчијјәви дејилдир. Үмидварыг ки, республика радиосунун мусиги редаксијасы тәләбкар динләјичиләрин зөвгүнү охшамајан бу маһныны даһа тәблиғ етмәјәчәкдир.

Бир нечә кәлмә дә һәвәскар бәстәкарларын јарадычылығынын тәблиғ едилмәси вә онлара јардым көстәрилмәси һаггында данышмаг истәјирәм. Коммунист партијасы, һәмкарлар иттифаглары вә ичтимаијјәтимиз күтләләрин јарадычылыг тәшәббүсүнүн ифадәси олан өзфәалијјәтә даим бөјүк гајғы көстәрирләр. Истеʼдадлы һәвәскар бәстәкарларын инкишаф едиб јүксәлмәси гајғысына галмаг, онлары дүзкүн тәрбијәләндирмәк бизим вачиб ишимиздир. Бизим профессионал инчәсәнәтимизә истеʼдадлы һәвәскар бәстәкарлар аз кәлмәмишдир. Гејд едәк ки, онлар профессионал инчәсәнәт аләминә гәдәм гојмаздан габаг јорулмадан вә сә'јлә чалышмыш, өз үзәрләриндә чох ишләмиш, өзләринә чидди тәләбкарлыгла јанашмышлар. Бу да көзәл бәһрәләр вермишдир. Хатырладаг ки, бәстәкарлардан Ф. Әмиров, Ч. Чаһанкиров, С. Әләскәров, Ә. Абасов өзфәалијјәтдән кәлмишләр. Биз һамымыз билирик ки, онлар пешәкар инчәсәнәт хадимләри сырасына гошулмаздан габаг узун илләр охујуб өјрәнмиш вә чох зәһмәт чәкмишләр. Шүбһә јохдур ки, бу јол јеканә дүзкүн јолдур.

Тәәссүф ки, инди биз башга бир мәнзәрәнин шаһиди олуруг. Нә Бәстәкарлар Иттифагында, нә консерваторијада, нә дә мусиги мәктәбләриндә һәвәскар бәстәкарлара мүнтәзәм јардым көстәрилмир, мусиги савады вә әсәр јазмаг саһәсиндә онлара ән ади биликләр өјрәдилмир. Хүсусән, Бәстәкарлар Иттифагында семинарлар надир һалларда вә системсиз кечирилир. Мәдәнијјәт Назирлијинин Халг јарадычылығы еви һәвәскар бәстәкарлары тәрбијә етмәкдә өз вәзифәләрини дүзкүн баша дүшмүр, онлара мүнтәзәм сурәтдә тә'лим вә мәсләһәтләр вермәк әвәзинә өз вәзифәсини һәвәскар бәстәкарларын чиј әсәрләринин нота јазылмасы, пешәкар бәстәкарларын бу әсәрләр үзәриндә ишләмәси вә сонра да һәмин әсәрләрин нәшр олунмасы илә мәшғул олмагда көрүр. Республика радиосу вә телевизијасы чох заман һәвәскар бәстәкарларын идеја вә бәдии чәһәтдән камил олмајан әсәрләрини һәддиндән артыг тә'рифләјиб шишдирир, бунунла да јени јазмаға башлајан мүәллифләри архајынлашдырыр, онлары тәһсилдән узаглашдырыр, өзләринә гаршы тәләбкар олмамаға сөвг едир. Мәсәлән, һәвәскар бәстәкар Һачыбаба Һәсәнова һәср олунмуш хүсуси телевизија верилишини хатырлатмаг истәјирәм. Һәмин верилишдә дејилән тә'рифли сөзләр һәр һансы бир пешәкар бәстәкарын һаггында дејилсәјди, һәтта онун да мүвәффәгијјәтдән башы кичәлләрди. Бу чүр верилишләр јени јазмаға башлајан мүәллиф үчүн фајдалы олмаз вә динләјичиләрдә естетик зөвг верә билмәз. Зәннимизчә, белә тәдбирләр һәвәскар бәстәкарларымыза фајда верә билмәз вә онларын камилләшмәсинә көмәк етмәз.

Гејд етмәк лазымдыр ки, республиканын шаирләри һәјатымызы бүтүн долғунлуғу вә рәнкарәнклији илә әкс етдирән кифајәт гәдәр парлаг вә образлы маһны мәтнләри јазмырлар. Бир чох мәтнләр мәһдуд интим-лирик әһвал-руһијјә даирәсиндән кәнара чыхмыр ки, бу да поетик образларын јекнәсәклијинә, ифадә васитәләринин стандартлашмасына, дилин вә мәзмунун јохсуллашмасына сәбәб олур. Бәстәкарлар кими шаирләр дә бә'зән романсын, естрада вә ја ушаг маһныларынын әламәтләрини күтләви маһнынын әламәтләри илә гарышдырырлар. Маһны мәтнләринин бә'зән «гәлибләмә» үсулу илә јарадылмасы, ја'ни вәзн вә гафијәнин һазыр мусигијә кор-коранә ујғунлашдырылмасы ајры-ајры мүәллифләримизин маһны јарадычылығына лазымы тәләбкарлыгла јанашмадыгларыны көстәрир. Бу үсул маһныларын идеја-бәдии сәвијјәсини хејли ашағы салыр.

Үмидварыг ки, бизим бу күнкү мүшавирәмиз маһны мәтнләринин јазылмасында олан нөгсанларын арадан галдырылмасына көмәк едәчәкдир, јашлы вә чаван шаирләримиз өз бәстәкар достлары илә әл-әлә верәрәк һәјатымызы вә дөврүмүзү тәрәннүм едән бир чох јени маһнылар јарадачаглар.

Ајры-ајры маһныларын интим-сентиментал чәһәтләрини гәсдән шиширдиб ән сырада чыхармаг кими ифа тәрзи маһныларымыза хас олан вә јухарыда көстәрилән идеја гүсурларыны вә бәдии гүсурлары хејли дәринләшдирир. Бә'зи ифачыларымыз маһнылары бу тәрздә ифа етмәклә маһны мүәллифләринә пис хидмәт көстәрмиш олурлар. Белә дә олур ки, бә'зән һеч бир бәдиилик вә мүсусуг нишанәси олмајан јахшы маһныны бир пара мүғәнниләримизин ифасында тамамилә јашармыр. Мусигимизә вә мүасир дөврүмүзә јабанчы олан бу чүр ифа тәрзи мусиги ичтимаијјәтимиз тәрәфиндән лазымынча писләнмир вә өз јарадычылыг принсипләрини горумағы бачармајан ајры-ајры бәстәкарларымыза зәрәрли тә'сир көстәрир.

Әминик ки, бизим мүғәнниләримиз бу зәрәрли «моданы» арадан галдыра биләчәк, бәстәкарын вә шаирин әсәрләринә даһа диггәтлә јанашачаглар. Хатырлатмаг лазымдыр ки, мүасир совет маһнысы јени ифачылыг үсуллары тәләб едир. Јени мөвзуја вә совет адамларынын јени дүнја бахышына зидд олан көһнә охумаг үсуллары мүасир совет маһныларына јабанчыдыр.

Бизә елә кәлир ки, бундан сонра күтләви маһныларын мүәллифләри мәишәт маһнылары саһәсинә дә фикир вермәлидирләр. Белә маһнылар бизә чох азлыр. Биз, сүфрә башында охунан маһнылары, әмәк маһныларыны, тој маһныларыны, јүрүш маһныларыны, бәдән тәрбијәси маһныларыны вә бу кими башга маһнылары нәзәрдә тутуруг.

Ушаг маһнылары кими мүһүм бир саһәјә дә диггәт артырылмалыдыр. Мәктәбләримизин ушаг маһныларына бөјүк еһтијачы вардыр. Биз ишдә вә мәишәтдә кәнчләримизин һәгиги досту ола билән никбин вә шән маһнылар јарадылмасына чох фикир вермәлијик. Јери кәлмишкән дејим ки, бу, Гәрб буржуа өлкәләриндән бә'зән бизә кечән вә кәнчләримизин мүәјјән бир һиссәсинин зөвгүнү корлајан идејасыз маһнылара гаршы мүбаризә үчүн ән тә'сирли үсулдур.

Күтләви маһнылары тәблиғ етмәк, һабелә бу саһәдә бәстәкарларын ишинә рәһбәрлик етмәк вә һәмин иши планлашдырмаг мәсәләсинин хүсусилә бөјүк әһәмијјәти вардыр.

Е'тираф етмәк лазымдыр ки, бу саһәдә чидди нөгсанлар вә сәһвләр чохдур, бә'зән һәтта мүәјјән лагејдлијә дә тәсадүф едилир.

Мәсәлән, Бәстәкарлар Иттифагы бу саһәдә бәстәкарларын јарадычылыг ишинә пис рәһбәрлик едир, онлары маһны јарадычылығында олан нөгсанларын арадан галдырылмасына сәфәрбәр етмир, бу саһәдә Јазычылар Иттифагы илә биркә сә'ј көстәрмир. Биз белә бир вәзијјәтә дөзүрүк ки, бир чох маһнылар тәшкилатларымызын хәбәри олмадан радиода, телевизијада вә дөвләт естрадасында гәбул едилиб ифа олунур. Јалныз Мәдәнијјәт Назирлији вә мусиги нәшријјаты маһны әсәрләринин Бәстәкарлар Иттифагында кечирилән музакирәдән сонра гәбул едирләр. Башга тәшкилатлар, о чүмләдән дә Радио верилишләри вә телевизија комитәси мүстәгил һәрәкәт едир вә надир һалларда, әсасән мүнагишә баш вердикдә вә ја шүбһә ојандыгда бизә мүрачиәт едирләр. Әлбәттә, белә бир вәзијјәт нормал дејилдир, биз бу чүр идарә мәһдудлуғуна сон гојмалы вә бирқә ишләмәк үчүн әлверишли формалар тапмалыјыг.

Бәстәкарлар Иттифагы күтләви маһнылар јазан мүәллифләрин сајыны артырмаға чалышмалыдыр. Мәсәлән, бәстәкарлардан Ф. Әмиров, Нијази, Ч. Һачыјев, С. Һачыбәјов, мән вә башгалары маһны жанрына тәсадүфи һалларда мүрачиәт едирик вә бу саһәдә мүнтәзәм чалышмырыг.

Консерт тәшкилатларынын, ичтимаи тәшкилатларын, комсомол тәшкилатларынын, колхозчуларын, фәһләләрин вә зијалыларын, али вә орта мәктәбләрин, интернатларын, клубларын, идман чәмијјәтинин, ордунун вә донанманын мүхтәлиф тәсәррүфат саһәләринин вә идарәләрин еһтијачыны вә тәләбатыны нәзәрә алараг күтләви маһнылар үчүн сифаришләри диггәтлә планлашдырмаг лазымдыр. Көрүнүр ки, бунун үчүн мүәјјән бир әлагәләндирмә мәркәзи јарадылмалыдыр. Бизим фикримизчә, Бәстәкарлар Иттифагы вә Мәдәнијјәт Назирлији белә бир мәркәз ола биләрләр. Чүнки мусиги әсәрләри сифариш етмәк үчүн әсас васитәләр онларын әлиндәдир. Үмумијјәтлә, јахшы оларды ки, Мәдәнијјәт Назирлији, Радио верилишләри вә телевизија комитәси сифаришләри планлашдыраркән вә гәбул едәркән әвәлләрдә олдуғу кими, јенә дә Бәстәкарлар Иттифагы илә сых әлагә сахласынлар.

Күтләви маһнынын тәблиғ олунмасы мәсәләси бир чох тәшкилатлара вә идарәләрә аид олан бөјүк вә чәтин бир мәсәләдир. Бу ишдә дә бүтүн ичтимаи тәшкилатлары, јарадычылыг тәшкилатларыны, комсомолу вә ән мүхтәлиф идарәләри әһатә едән ваһид тәдбирләр ишләниб һазырланмалыдыр. Зәннимчә, биз Азәрбајҹан КП МК тәблиғат вә тәшвигат ше'бәсинин көмәји илә бу чәтин мәсәләни һәлл едә биләрик.

Совет Азәрбајҹанынын бәстәкарлары күтләви маһны саһәсиндәки ишимиздә олан нөгсанлары арадан галдырмаг, мусиги сәнәтинин бу саһәсини јени вә даһа јүксәк пилләјә галдырмаг үчүн һәр чүр шәраитә маликдирләр. Бизим јарадычылыг тәшкилатымыз партијанын көстәришләрини вә халгын тәләбләринә һәмишә ишлә чаваб вермиш, өз үзәринә дүшән вәзифәләри шәрәфлә јеринә јетирмишдир. Үмид етмәк олар ки, биз бу дәфә дә көзәл ән'әнәмизә садиг галачағыг. Јолдаш бәстәкарлар вә шаирләр, инди сөз бизимдир!

★ ☆ ★

Музакирәләрдә биринчи олараг Азәрбајҹан ССР халг артисти, Ә. Бәдәлбәјли чыхыш етмишдир. О, мүһүм бир мәсәләдән—бәстәкарларла маһны јазан шаирләрин әмәкдашлығы мәсәләсиндән данышмышдыр. Натиг демишдир ки, республикамызын бәстәкарлары вә шаирләри тәрәфиндән јарадылмыш маһныларда бир гәдәр мөвзу мәһдудлуғу мүшаһидә олунур. Республикамызда једдиллијин габагчыллары олан фәһләләр вә тарла зәһмәткешләри һаггында маһны аз јазылмышдыр. Бунун биринчи сәбәби бәстәкарларын вә шаирләрин һәјата дәриндән бәләд олмамасыдыр.

Республиканын халг артисти, бәстәкар Сәид Рүстәмов өз чыхышында демишдир ки, халг маһнылары Азәрбајҹан мусиги мәдәнијјәтинин гызыл фондуна дахилдир.

Тәкчә мусигишүнаслар дејил, һәм дә бәстәкарлар халг маһныларыны өјрәнмәли, халг јарадычылығынын инчиләрини сәвә-сәвә топламалыдырлар. Лакин халг маһныларынын өјрәнилмәсинә вә топланмасына сон илләрдә аз фикир верилир. Рүстәмов јолдаш демишдир ки, вахты илә Азәрбајҹан Дөвләт Консерваторијасы јанында елми-мусиги кабинети вар иди вә һәмин кабинет билаваситә халг маһныларыны топлајыб өјрәнмәк кими сон дәрәчә мүһүм бир ишлә мәшғул олурду. Инди консерваторијанын јанында јенидән белә бир кабинет јаратмаг лазымдыр.

Азәрбајҹан ССР әмәкдар инчәсәнәт хадими, шаир Мәммәд Рәһим өз чыхышында маһны јазан һәвәскар бәстәкарларын јарадычылығынын даһа да инкишаф етдирилмәси мәсәләсиндән данышмышдыр. Чох заман әсил мусиги әсәрләри халг ичәрисиндә, бәдии өзфәалијјәт коллективләринин минләрлә иштиракчылары арасында мејдана кәлир. Бу истеʼдадлары мәһәббәт вә гајғы илә ашкара чыхармаг, јетишдирмәк, халг ичәрисиндән чыхмыш һәвәскар бәстәкарлара һәр васитә илә јарадычылыг көмәји етмәк пешәкар мусигичиләрин вә әдибләрин вәзифәсидир.

Республиканын әмәкдар артисти Р. Атакишијев Азәрбајҹан мусиги сәнәтинин мүвәффәгијјәтләриндән вә дүнјанын бир чох өлкәләриндә Азәрбајҹан мусиги әсәрләринин ифа олунмасындан ифтихарла данышмышдыр.

Азәрбајҹан ССР әмәкдар инчәсәнәт хадими, бәстәкар Тофиг Гулијев кино-филмләрә јазылан маһныларын мәзмунундан вә ролундан бәһс етмишдир. О, демишдир ки, бә'зән гурулушчу режиссорлар филмин композисијасыны вә мәзмунуну нәзәрә алмадан ораја бир нечә маһны дахил едирләр. Чох заман маһнылар филмин идејасына зидд олур, онун мәзмунуна ујғун кәлмир.

Бә'зән белә һаллар театр тамашалары үчүн јазылмыш маһныларда да мүшаһидә едилир. Бунун сәбәби одур ки, режиссорлар бәстәкарларла ишләјәркән јарадычылыг мәсәләләриндә лазымы тәләбкарлыг вә принсипиаллыг көстәрмирләр.

Республиканын әмәкдар инчәсәнәт хадими, бәстәкар Чаһанкир Чаһанкиров демишдир ки, маһны халг ичәрисиндә јашамалыдыр. Буна көрә дә ифачылар маһнынын тәблиғиндә мүһүм рол ојнамалыдырлар. Бунунла әлагәдар олараг ифачыларын сәнәткарлығыны артырмаг лазымдыр. Натиг гејд етмишдир ки, бә'зән ән мәшһур, халгын ән севимли маһныларыны белә ашағы сәвијјәдә ифа едилир. Биз маһны охујан ифачыларын һазырланмасы мәсәләси һаггында чидди дүшүнмәлијик.

Республиканын халг артисти, бәстәкар С. Һачыбәјов маһныларын јарадылмасында вә јајылмасында радио вә телевизијанын бөјүк ролундан данышмышдыр. Натиг көстәрмишдир ки, республикада хор капелласы јаратмаг вахты чохдан чатмышдыр, белә бир капелла маһныларын кениш тәблиғиндә мүһүм рол ојнарды. Мусиги әдәбијјаты бурахылышыны кенишләндирмәк һаггында да дүшүнмәлијик. Јахшы олар ки, әлиниздә нәшр едилән нотлардан вә маһны мәтнләриндән савајы, мүнтәзәм сурәтдә јени маһны мәчмуәләри дә бурахылсын.

Азәрбајҹан ССР әмәкдар инчәсәнәт хадими, бәстәкар З. Бағыров өз чыхышында демишдир ки, һәр бир мүвәффәгијјәтли маһнынын гијмәти, һәр шејдән әввәл, онун мүасир дөврлә нә дәрәчәдә сәсләшмәси илә мүәјјән едилир. Бәстәкарлар вә шаирләр бир күнлүк өмрү олан маһнылар дејил, өмрү узун олан вә әсил күтләви маһнылар јаратмаг үчүн һәјаты дәриндән өјрәнмәлидирләр.

Азәрбајҹан маһныларында мәһәббәт—лирика мөвзусу әввәлки кими јенә дә үстүндүр. Зәманәмизин гәһрәманлыг нүмунәләри, никбин пафосу маһныларда лајигинчә әкс етдирилмәлидир. Бәстәкарларымыз вә шаирләримиз бу мәсәлә үзәриндә чидди дүшүнмәлидирләр.

Азәрбајҹан ССР әмәкдар артисти С. Асланова демишдир ки, инчәсәнәт халга мәхсусдур. Буна көрә дә бизим вәзифәмиз кениш динләјичи күтләләри үчүн јаратмагдыр. Республика зәһмәткешләринин естетик тәрбијәсиндә маһны мүһүм јер тутур. С. Асланова гејд етмишдир ки, адамларымызын идеја-бәдии тәләбләринә ујғун олмајан маһныларын јајылмасына јол вермәк олмаз. Бә'зән ифачылар бајағы вә мешшан руһлу маһнылары тәблиғ едирләр.

Республиканын халг шаири Рәсул Рза өз чыхышында маһнынын мәзмун вә гајәсиндән, маһны јазан шаирләрин гаршысында дуран вәзифәләрдән данышмышдыр. Натиг демишдир ки, маһны јазан шаирләр бу күнкү һәјатымызын вурғуну олмалыдырлар. Биз мүасирләримизин гәһрәманлыг вә икидликләрини, онларын арзу вә әмәлләрини маһныларымызда көрмәлијик. Һәр јени маһны мүасир дөврлә сәсләшмәлидир.

Радио верилишләри вә телевизија комитәсинин сәдри Т. Әлијев радио вә телевизија васитәсилә маһныларын нечә тәблиғ олунмасындан данышмышдыр.

Натиг Азәрбајҹан маһныларынын јајылмасында комитә јанындакы хорун бөјүк рол ојнадығыны көстәрмиш вә бәстәкарлары хор үчүн јени әсәрләр јаратмаға чағырмышдыр. Натиг ејни заманда демишдир ки, гардаш мүттәфиг республикаларын бәстәкарлары тәрәфиндән јазылмыш маһнылар биздә зәиф тәблиғ олунур.

Кәнч мусигишүнас Елмира Аббасова демишдир ки, маһнынын кениш јајылмасы онун мөвзусунун әһәмијјәтли олмасындан чох асылыдыр. Натиг конкрет мисаллар кәтирәрәк республикамызын һәјатынын мүхтәлиф мәрһәләләриндә маһнынын нечә мүһүм рол ојнадығыны көстәрмишдир. Аббасова јолдаш демишдир ки, мә'лум олдуғу кими, маһны кичик формалы мусиги жанрына аиддир, лакин јахшы маһны динләјичиләрдә бөјүк мусиги формаларына, операја, симфонијаја вә и. а. мәһәббәти артыра биләр.

Мүшавирәдә Азәрбајҹан КП Мәркәзи Комитәсинин биринчи катиби В. Ј. Ахундов јолдаш республикада маһны јарадычылығынын даһа да инкишаф етдирилмәсиндә инчәсәнәт вә әдәбијјат хадимләринин вәзифәләри һаггында нитг сөјләмишдир.

Мүшавирәдә Азәрбајҹан КП Мәркәзи Комитәсинин катиби Н. М. Һачыјев јолдаш, республика Назирләр Совети сәдринин мүавини Ә. Һ. Кәрамов јолдаш, Азәрбајҹан ССР Мәдәнијјәт Назири А. С. Бајрамов јолдаш иштирак етмишләр.

Достлуг вә гардашлыг маһнылары

Азәрбајҹан ССР әмәкдар инчәсәнәт хадими бәстәкар Тофиг Гулијев ССРИ халг артисти Рәшид Бејбудовла сых әмәкдашлыг шәраитиндә халгымызын дилинин әзбәри олан јени-јени маһнылар бәстәләјир. Ики көркәмли сәнәткарын јарадычылыг достлуғу һәмишә көзәл бәһрә верир, мүғәнниләримизин репертуарыны зәнкинләшдирир.

ССРИ халг артисти **Рәшид Бејбудов** Азәрбајҹан ССР әмәкдар инчәсәнәт хадими бәстәкар **Тофиг Гулијевлә** јени маһны үзәриндә ишләркән.

Инди онлар гардаш Ермәнистанын 40 иллијинә һәср олунмуш јени маһны үзәриндә ишләјирләр. Гардаш ермәни халгынын тәнтәнәли бајрам күнләриндә Рәшид Бејбудовун, консерт салонларында охујачағы бу маһнынын ады «Јереван»дыр. Маһныда Ермәнистанда Совет һакимијјәти гурулдугдан сонра Јереванын күндән-күнә көзәлләшиб, өлкәмизин сәнаје вә мәдәнијјәт мәркәзләриндән биринә чеврилдији поетик бир диллә тәрәннүм олунур.

Тофиг Гулијевин јени бәстәләдији «Достлуг маһнысы» Азәрбајҹан вә күрчү халгынын гәдим тарихә малик гардашлыг вә достлуг әлагәләринин Совет һакимијјәти илләриндә даһа да мөһкәмләндијинә һәср олунмушдур.

«Бир синәдә ики үрәк дөјүнүр».

Бу сөзләрлә башланан маһны (маһнынын сөзләрини шаир Зејнал Чаббарзадә јазмышдыр) мә'на көзәллији, һабелә үрәк ачан, хош вә никбин мелодијасы илә нәзәри чәлб едир.

...Кечәдән хејли кечмишдир. Һөрмәтли мүғәннимиз Рәшидкилин евиндә һәлә дә јени маһныларын сәдасы ешидилир. Бир маһны, бир нечә дәфә охунур, тәкрар олунур, јени-јени ифадә васитәләрилә даһа тә'сирли форма алыр. Мүғәннинин мәшгләриндә бәстәкар Тофиг Гулијев јахындан иштирак едир. Мәшгләр бә'зән чох узун сүрүрсә дә, бу, онлары јормур. Әксинә, ики сәнәткарын јарадычылыг достлуғу мүғәнни илә бәстәкары һәмишә јени ахтарышлар апармаға, сосиалист һәјатымызын көзәлликләрини, совет халгларынын нәчиб гардашлыг дујғуларыны сәнәткарлыгла тәрәннүм едән јени-јени маһнылар јаратмаға руһландырыр.